

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ משפטים, בדו"ח אדר ראשון, ה'תש"ל

יוצא לאור לש"פ משפטים, מבה"ח אדר ראשון, ה'תשע"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

לזכות

משה אורן חיים שיחי

לרגל הכנסו לעול המצוות

כ"ה שבט, ה'תשע"ו

שנת הקהל את העם

ולזכות אחיותיו ויניציאה, קרלה, אוריאנה תחיינה

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ח דר. חמיאל וזוגתו מרת אינגריד חנה לאה שיחיו חורי

ולזכות זקניהם

ר' משה וזוגתו מרת חנה שיחיו חורי

מרת נאדין רחל שתחי' מיין

I am writing to the Rella because I am faced
 with a problem that I find myself incapable of contending
 with. Last week-end my step-father and I in-law told me that she was told by her doctor that she has
 multiple sclerosis and was to be started to become programme
 until she would be bedridden. I am not sure if she
 is to be bedridden or not.

I am writing to the Rella because I am faced
 with a problem that I find myself incapable of contending
 with. Last week-end my step-father and I in-law told me that she was told by her doctor that she has
 multiple sclerosis and was to be started to become programme
 until she would be bedridden. I am not sure if she
 is to be bedridden or not.

I am writing to the Rella because I am faced
 with a problem that I find myself incapable of contending
 with. Last week-end my step-father and I in-law told me that she was told by her doctor that she has
 multiple sclerosis and was to be started to become programme
 until she would be bedridden. I am not sure if she
 is to be bedridden or not.

©

Published and Copyright 2016 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
 (718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
 על ידי חיים שאול בן חנה
 בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
 (718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

סברא לכאן וכ[אן] – מה טוב שתהי' דיעה אחידה של שני רופאים מומחים לפנייהם יפרטו התנאים המיוחדים שבמקרה זה.

ויהי רצון שעשי' בדרך הטבע איזו שתהי' תחול על זה במילואה ברכה האמורה וברכך ה"א בכל אשר תעשה.

בעת רצון יזכירו את הנ"ל וכל שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש.מ. סימפסון, מזכיר

ג

(1) השמות ואזכיר עה"צ. הנהגה יום יומית מכאן ולהבא – ע"פ תורתנו תורת חיים.

(2) [multiple sclerosis –] אפילו לפי מצב חכמת הרפואה עתה – אפשר לחיות חיים אַקטיביים ומועילים בשביל הסביבה (כולל המשפחה וכו') כו"כ עשירות שנים – באם רק הפאָציֶענט מחליט בתוקף בזה.

ובפרט – שמתנהל research אִנטעֶנסיווי בריפוי הנ"ל – ומיום ליום מחכים לחדשות.

בכלל תמיי הכי גדולה על תכנית הנ"ל – הרי יש לה שני ילדים הזקוקים לחינוכה ואהבתה עד שינשאו עכ"פ. ומי משחררה מחיובה זה?!
(3) אזכיר עה"צ.

וברכך ה"א בכל אשר תעשה: פ' ראה טו, יח.

ג

מצילום כתי"ק, על גליון מכתב השואל – בו כותב (באנגלית) ע"ד גיסתו של אביר-חורגו, שאובחנה כסובלת מ-multiple sclerosis [=טרשת נפוצה] מתקדמת, אשר עלול להתירה נכה בצורה משמעותית*. – את שם החולָה והמחלה הקיף רבינו, וכתב (כפנים (1-2)).
השמות: כלומר, לברר שמה ושם אמה של החולָה.

research = מחקר.

(3) אזכיר עה"צ: בסיום מכתבו מבקש ברכה עבור אחיו, שנסע ללמוד בישיבה-יוניווערסיטי.

(* המשך המכתב נחתך ע"י רבינו; אך מתוכן המענה נראה שהחולה רצתה להקדים את התגברות המחלה בצעד בלתי אחראי.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ משפטים, מבה"ח אד"ר הבעל"ט – הננו מוציאים לאור התוועדות ש"פ משפטים, בדר"ח אד"ר ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה – מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום ההילולא כ"ב שבט, ה'תשע"ו (ופרצת),

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

ברוקלין, נ.י.

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והי' מידי חודש בחדשו וגו'.

* * *

ב. דובר לעיל (במאמרי) שהענין הראשון שנאמר לאחרי "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" הוא "כי תקנה עבד עברי"², אע"פ שיש כמה ענינים שהכתוב הי' יכול להתחיל בהם (החל מהענינים שנאמרו זה עתה בעשרת הדברות) — לפי שכללות ענין התורה ניתן למטה דוקא, כמארז"ל³ "למצרים ירדתם כו' יצר הרע יש ביניכם", ולכן מתחילים בדין עבד עברי, להורות שהתורה מתעסקת גם עם מי שנמצא בדרגא של "עבד עברי"⁴, ש"ש שנים יעבוד", ופועלת שגם אצלו תהי' המשכת בחי' משה (כמשנ"ת במאמרי ש"כי תקנה" קאי על משה), כדי שיוכל להיות אצלו הענין ד"בשביעית יצא לחפשי חנם"².

ויתירה מזה: אפילו עבד עברי שנמצא בדרגא תחתונה כ"כ שגם כבוא השנה השביעית שבה צריך לצאת לחפשי, אומר "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי"⁵ — גם ממנו לא מתייאשת התורה ח"ו, אלא נותנת לו עצה: "ורצע אדוניו את אזנו במרצע (באזנו ובדלת)" ועבדו לעולם"⁶ — לא "לעולם" כפשוטו, אלא "עד היובל"⁸, ואח"כ יוצא לחירות.

והענין בזה — שלגבי תורה אין ענין של גלות, כמ"ש "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין

-
- (1) פ"ב ואילך (לעיל ע' ... ואילך).
 (2) ריש פרשתנו.
 (3) שבת פח, סע"ב ואילך.
 (4) כולל גם הקס"ד "או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל" (פרש"י עה"פ), שאע"פ שזהו רק קס"ד, הרי גם קס"ד בתורה הוא תורה (ראה גם ...).
 (5) ואף שאין זו עבדות גדולה כ"כ, כיון
-
- (6) פ' ראה טו, יז — הובא בפרש"י עה"פ.
 (7) פרשתנו כא, ה"ו.
 (8) פרש"י עה"פ.
 (9) ירמי' כג, כט.

הוספה

א

בי"ה, ג' סיון תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א עוסק בצ"צ בעל מרץ
וכשרונות כו' מוה"ר ... שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מא' סיון, ואף שתוכנו שאינו שבע רצון כ"כ ממצב בריאותו, אבל בכ"ז תקותי שאין זה אלא מצב רוח עובר, ובטח מבקרים אותו הרופאים לפרקים תכופים ובמילא יודע לו תיכף ע"ד השינוי לטוב בבריאותו.

אתענין לדעת אם נזדמן לו לבוא בדברים עם איזה משכניו או הרופאים שבבית החולים, וכבר ראינו במוחש כמה ענינים דהשגחה פרטית במקרים כמו אלו, שפגישה כעין זו הביאה לתוצאות חשובות אם בנוגע להטבת מצב ברוחניות או להטבת מצב בגשמיות

והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו שתהי' הכנותינו מתאימה לפי כחינו לזמן מתן תורה הבע"ל וכנוסח — ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר — לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכה לרפואה מהירה.

ב

בי"ה, יג' מ"ח תשכ"ה
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר ... שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו המהיר, בו כותב אודות מצב בריאות ... תחי', ושואל איך להתנהג בנוגע למקום שהותה עתה וכו'.

ומובן שבכגון זה יש לעשות כהוראת רופא מומחה, וכיון שכותב שיש

ב

מצילום האגרת.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות והיין עבור ה"מלוה מלכה".
לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".]

טומאה¹⁰. וכפי שמצינו בגמרא¹¹ שבשעת החורבן ביקש רבי יוחנן בן זכאי ופעל שיתנו לו "יבנה וחכמי", שזהו ענין התורה, והיינו, שאפילו בגלות נשאר התורה בשלימותה, ועד שע"י התורה מבטלים את ענין הגלות.

ובהמשך לזה — יתבאר גם פירוש רש"י על הפסוק "ורצע אדוניו את אזנו במרצע".

ג. הביאור בפירוש רש"י, "ורצע אדוניו את אזנו במרצע", "הימנית, או אינו אלא של שמאל, ת"ל און און לגזרה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במצורע תנוך אזנו הימנית, מה להלן הימנית, אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע. ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. ר"ש הי' דורש מקרא זה כמין חומר, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים¹² כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם",

— שלכאורה נראה לומר שרציעת האוזן הוא עונש קל שבחרה התורה לאדם שעניו הגדולה העבירה אותו על דעתו כו', ולכן נרצעת האוזן השמאלית, הפחותה. אבל לאחרי שלמדים בגז"ש ד"און און" שהכוונה היא ל"הימנית", המעולה, משמע שרציעת האוזן דוקא אינה בכדי למעט בענשו של העבד, אלא מטעם אחר. וא"כ נשאלת השאלה: "ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף". והתירוץ: "און זאת ששמעה כו' תרצע", ודוקא הימנית, שבה עיקר השמיעה.

והטעם שמגיע עונש של רציעה לעבד שגנב או מכר עצמו מפני דחקו: במכרוהו ב"ד בגניבתו — מפני שעבר על הציווי "לא תגנוב", ובמוכר עצמו — מפני "שהלך וקנה אדון לעצמו", כי: כאשר הגנב מסרב לצאת, מבלי להתבייש בגניבתו, ה"ז מוכיח שגנב לא מפני דחקו אלא מפני רשעותו. וכן מוכר עצמו שמסרב לצאת, ולא איכפת לו להשאר עבד, מוכיח שמכר עצמו מרצונו הטוב.

(10) ברכות כב, א. — כפי שהבן חמש למקרא למד כבר: "כי

(11) גיטין נו, ב. וראה לקמן סי"ט. ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו

(12) והרי הוא יודע אודות יציאת מצרים בחוזק יד הוציאנו ה' מצרים" (בא יג, יד).

ומודגש חומר החטא בכך ש"אזן זאת ששמעה על הר סיני"¹³ — מהקב"ה בעצמו, שיודע שיכול להיות מצב של עניות, ואעפ"כ צוה "לא תגנוב", ואמר "כי לי בני ישראל עבדים", ולכן הי' צריך לבטוח בה' שיעזרהו.

וההוראה מזה, בנוגע לאלו הטרודים בעסקיהם הגשמיים בששת ימי החול, עד כדי כך, שגם ביום השבת¹⁴ אינם רוצים להשתחרר מזה¹⁵, שצריכים לידע שתכלית האדם היא עבודת השי"ת, שבודאי נותן כח שגם העסק בעניינים הגשמיים לא יהי' באופן של "עבד לעבדים", אלא אדרבה, ינוצל להיות עבד להקב"ה —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"א ע' 89 ואילך.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

וזוהי גם הוראה לכל אלו שיש להם עסק עם היצה"ר, שנקרא "מלך זקן וכסיל"¹⁶, אשר, כיון ש"אין מלך בלא עם"¹⁷, הנה להיותו "מלך .. כסיל", בוחר ל"עם" אלו שהם "כסילים", שנכנס בהם רוח שטות¹⁸ להיות "עבדים" — הנה גם להם דואגת התורה, ונותנת עצה להיות "ורצע אדוניו את אזנו במרצע", ואז בא הזמן שיצא לחפשי חנם, כולל גם היציאה מן הגלות¹⁹.

* * *

(13) והרי מ"ת בהר סיני פעל אימתה ופחד על כל אומות העולם, כדברי רז"ל (זבחים קטז, סע"א) ש"נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו וכו'". — וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: באותה שעה יראו כל הגוים מבני", וידעו שהיראה מבני" היא לטובתם (כסיום דברי הגמרא שלאחרי שבלעם אמר להם שהקב"ה נותן תורה לישראל, "פתחו כולם ואמרו הי' יברך את עמו בשלום"), ואעפ"כ, לאחרי כל פלאים אלו, יש שמתעקשים ("שפארן זיך") לטעון "אהבתי את אדוני", ולכן רצונם להשאיר עבד, ולא לצאת מהגלות! ...

(14) שאז צריך ש"יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה" (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ), וכיון ש"תורת אמת" דורשת זאת, הרי זה בודאי אמת.

(15) ולדוגמא — שגם ביום השבת הוא צריך לקרוא את העיתון, באמרו, "אהבתי את אדוני"! ... מה נוגע לך מה קורה בעיתון? — שב ללמוד, תאריך בתפלה! — אפילו בימות החול לא צריך לקרוא עיתון, כיון שזה ביטול תורה, ביטול זמן, פיזור הנפש והגוף וכו' וכו', ועאכו"כ ביום השבת. ומה שטוען שהוא במעמד ומצב ש"נמכר בגניבתו", ובהכרח שתהי' לו שייכות לאדונו — הנה ביום השבת "אין דנין" ו"אין עונשין" (רמב"ם הל' שבת פכ"ג הי"ד. פכ"ד ה"ז).

(16) קהלת ד, יג ובפרש"י.

(17) רבינו בחיי עה"פ וישב לה, ל. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ובכ"מ (נסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' רלד הערה 86).

(18) ראה סוטה ג, רע"א.

(19) חסר הסיום (המו"ר).

ועוד זאת: ריב"ז הפליא מאד ענין גמ"ח, וא"כ, הי' לו להשתדל ללוות גמ"ח ולא לעבור על ציוויים אלו.

וכדי להוסיף ולהמתיק שטעם רציעת האזן הוא לפי "שמעה .. כי לי בני ישראל עבדים", מוסיף רש"י: "רבי שמעון (שדריש טעמא דקרא⁹²) הי' דורש מקרא זה כמין חומר", צרור מרגליות⁹³ ובושם שפועלים בכל סביבתם, כי, פירוש הטעם ש"נשתנו דלת ומזווה" מפני "שהיו עדים במצרים .. ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים", מוסיף גם בענין רציעת האזן "שמעה .. כי לי בני ישראל עבדים", שבכל פרטי העונש מודגש ענין החטא —

נכלל בשיחה (הנ"ל ס"ג) שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יט. בהמשך ל"יינה של תורה"⁹⁴, בנוגע לריב"ז שבשעת החורבן עצמו פעל אצל מחריבי ביהמ"ק שיתנו לו יבנה וחכמי⁹⁵, הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א:

וכללות הענין בזה — שיש אופן שענין התורה נמשך ומתגלה ע"י העילוי דאתהפכא, כפי שמצינו אצל ר"ע, ש"כולהו אליבא דר"ע"⁹⁶, והרי מוצאו הי' מגרים⁹⁷.

ועד"ז מצינו אצל רבותינו נשיאינו — בגאולת רבינו הזקן, וכן בגאולת בעל ההילולא, שיציאתם לחירות (כאופן ש"הפלה הי' והגדיל לעשות בארץ"⁹⁸) היתה בהסכמת אלו שהיו מנגדים אליהם, וכפי שאמרו בעצמם שע"ז ניתוסף עוד יו"ט אצל בני⁹⁹.

ועד שבאים למאמרו של ר' שמעון אודות "הדלת והמזווה שהיו עדים במצרים", ויהיו עדים גם לעתיד לבוא, כאשר דלתות השערים ש"טבעו בארץ" יחזרו ויקבעו בביהמ"ק השלישי¹⁰⁰, בגאולה העתידה, כשנצא מהגלות בקרוב ממש ע"י משיח צדקנו, שיגלה טעמי תורה, כמ"ש¹⁰¹ "ישקני מנשיקות פיהו", ו"שמחת עולם על ראשם"¹⁰².

(92) גיטין מט, ב. וש"נ.
 (93) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר: כיון שמדברים אודות "מרגליות", הנה מהיושר שאלו שמסחרם במרגליות לא ישנו... עכ"פ בשעה שמדברים אודות מרגליות.
 (94) לקו"ש שם ע' 97.
 (95) וענין זה הי' בבחינת הקדמת רפואה למכה (ראה מגילה יג, ב), שעוד לפני החורבן פעלו שיהי' ענין התורה שעל ידו מבטלים את כללות ענין החורבן והגלות.
 (96) סנהדרין פו, רע"א.
 (97) ראה סדה"ד בערכו. וש"נ.
 (98) אג"ק אדה"ז ס"ע רל. וש"נ.
 (99) ראה גם תו"מ חנ"ז ע' 107. וש"נ.
 (100) ראה לקו"ש שם ע' 98.
 (101) שו"ע א, ב.

(92) גיטין מט, ב. וש"נ.
 (93) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר: כיון שמדברים אודות "מרגליות", הנה מהיושר שאלו שמסחרם במרגליות לא ישנו... עכ"פ בשעה שמדברים אודות מרגליות.
 (94) לקו"ש שם ע' 97.
 (95) וענין זה הי' בבחינת הקדמת רפואה למכה (ראה מגילה יג, ב), שעוד לפני החורבן

ובכן: הביאור בנוגע להזכרת שמו של ריב"ז קשור עם מה שמצינו באבות דר"נ⁸⁷ שריב"ז הפליא מאד הענין דגמ"ח, כדלקמן (סי"ח).

ובקשר לזה, הנה כיון שבמוצאי יום הש"ק נערכת "מלוה מלכה" לטובת הגמ"ח — בודאי יערכו עתה את ההכרזה הידועה בנוגע לזמן ומקום.

(ואח"כ אמר: מסתמא יאמר מישהו "פלפול", אימרה טובה ("א" גוט וואָרט") או דבר התעוררות, במלוא החגיגות ("מיטן גאַנצן פּאַראַד")⁸⁸.

לאחרי ההכרזה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א להמכריז: "זשיד דאָוואַי משקה". ואח"כ התחיל לנגן הניגון "והריקותי לכם ברכה עד בלי די".

* * *

יח. המשך הביאור בפירוש רש"י,

— שבכדי לתרץ שאלת תלמיד ממולח שסוכ"ס אין זה עון חמור כ"כ, כיון שגנב מפני דחקו, ואינו רוצה לצאת לחפשי כיון ש"אהבתי .. (גם) את אשתי ואת בני" — מביא רש"י שזהו מאמרו של רבי יוחנן בן זכאי⁸⁹, שכל ענינו הי' לימוד התורה⁹⁰, גם במצב של דחקות ועניות, והורה שזוהי תכליתו של כל אחד, גם בעל עסק (כדבריו במשנה⁹¹ "אם למדת תורה הרבה .. לכך נוצרת"), והרי התורה ציוותה שלאחר שש שנים יצא לחפשי (למרות אהבת האשה), וציוותה "לא תגנוב" (למרות העניות).

(87) פ"ד, ה.

(88) כ"ק הורה להמכריז* שיעמוד במקום גבוה כדי שכולם יוכלו לשמוע ההכרזה. והורה לו גם לחבוש "שטריימל".

(89) להעיר גם ממאמר ריב"ז לתלמידיו (ברכות כח, ב) "יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם .. תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם" (וראה לקו"ש שבפנים הערה 54).

(90) ועד כדי כך הי' עסוק בלימוד התורה,

שלא הי' לו פנאי לחשוב אודות מעמדו ומצבו כו', כמבואר בנוגע לסיפור הגמרא (ברכות כח, ב) "כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו .. התחיל לבכות" באמרו "איני יודע באיזו (דרך) מוליכים אותי" — דלכאורה אינו מוכן: מדוע נתעוררה אצלו שאלה זו ("איני יודע כו'") רק קודם מיתתו, ולא במשך כל שנות חייו? — כיון שהי' עסוק בלימוד התורה כל כך עד שלא הי' לו פנאי לחשוב מה נעשה עם עצם הנפש (ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 257. וש"נ).

(91) אבות פ"ב מ"ה. — והרי "טעה בדבר משנה חוזר" (כתובות פד, ב. וש"נ), והיינו, שזהו ענין שלא שייך בו טעות.

(* ר' שמעון גולדמן, שנתמנה למנהל הגמ"ח לאחר פטירת חותנו ר' יוחנן גורדון (המו"ל).

ד. באגרת התשובה מצינו בב' מקומות החילוק בין דורות הראשונים לימינו אלו:

(א) בפרק ג', בנוגע לריבוי הצומות — ש"כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים, אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו .. כמו בדורותינו אלה²⁰, אסור לו להרבות בתעניות .. אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל, כי אפי' בדורות הראשונים, בימי תנאים ואמוראים, לא היו מתעניין בכה"ג אלא הבריאים וכו'".

(ב) בפרק י', בנוגע לענין הכובד ראש והשמחה קודם התפלה — "שעכשיו בדור יתום הזה שאין הכל יכולים להפוך לבם כרגע מן הקצה, אזי עצה היעוצה וכו'".

ומובן הטעם שרק בפ"י מתאר רבינו הזקן דור זה בשם "דור יתום", משא"כ בפ"ג כותב רק "דורותינו אלה" — כי, "יתום" היינו מי שאין לו אב ואם, שבזה נכלל גם משפיע ומדריך, כיון ש"התלמידים קרויים בנים והרב קרוי אב"²¹, ולכן כותב בפ"י הלשון "דור יתום", שפירושו, שאין משפיע ומדריך ("אב") שיורה כיצד יכולים להיות ב' הענינים דכובד וראש ושמחה ביחד; משא"כ בפ"ג שמדובר אודות בריאות הגוף — לא מתאים לומר "דור יתום".

אבל עדיין צריך להבין:

בפרק ג':

(א) מדוע מוסיף רבינו הזקן בנוגע ל"דורות הראשונים" — "בימי תנאים ואמוראים", הרי כאן נוגע בעיקר אופן ההנהגה "בדורותינו אלה", ולמאי נפק"מ פרטי הדברים בנוגע ל"דורות הראשונים" שהמדובר "בימי תנאים ואמוראים"?

[ולמעשה, שיש כמה דרושים בתורת החסידות שבהם נתבארה מעלת תנאים ואמוראים, כמו הדרוש להבין ענין תנאים ואמוראים²², וכן בלקו"ת ד"ה קא מפלגי במתיבתא דרקיע²³: "וצריך להבין ענין התנאים ואמוראים כו'", ובכ"מ; אבל מובן שכאן באגה"ת אינו המקום לבאר ענין התנאים ואמוראים].

(ב) לכאורה הי' רבינו הזקן יכול לכתוב "בדורות ההם" וכיו"ב, ומה נוגע כאן בכלל הדיוק "דורות הראשונים"?

(20) ראה גם אגה"ת פ"ז ופי"ב.

(21) תוריע כב, סע"ב ואילך.

(22) ראה ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

מצינו אמנם מארז"ל²⁴ "אם ראשוניים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשוניים בני אנשים אנו כו", אבל לכאורה אין זה נוגע להמבואר כאן באגה"ת (ובודאי שאין ענינו של רבינו הזקן לספר ה"היסטוריא" של עם ישראל, ש"תנאים ואמוראים" היו ב"דורות הראשוניים").

ובפרק י':

(א) לכאורה יש סתירה בין מ"ש ש"עכשיו בדור יתום הזה שאין הכל יכולים להפוך לבם כרגע מן הקצה, אזי עצה היעוצה להקדים בחי' תשובה תתאה בתיקון חצות וכו", למ"ש בהתחלת פ"א: "ואמנם להיות בלבו ההכנעה .. וגם השמחה בה' שתיהן ביחד, כבר מילתא אמורה בלק"א ס"פ ל"ד .. חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא וכו"?!

(ב) איך אפשר לומר ש"עכשיו בדור יתום הזה שאין הכל יכולים להפוך לבם כרגע מן הקצה כו" — הרי מדובר אודות דור שבו הי' רבינו הזקן בעצמו, לאחריו היו מלאי מקומו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא, ואיך אפשר לומר שזהו "דור יתום"?!

וכפי שיתבאר לקמן.

ה. כאן המקום גם להשלים בנוגע להנדפס בלקו"ש השבועי²⁵ בביאור פירוש רש"י על הפסוק²⁶ "לא תבשל גדי", "אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי, והוצרך לפרש אחריו עזים²⁷, כגון וכו', ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע".

וכבר צויין בהליקוט²⁸ אודות שינויי הגירסאות בפירוש רש"י — שיש דפוסים שבהם הובאו ג' פסוקים: "אנכי אשלח גדי עזים"²⁹, "את גדי העזים"³⁰, "שני גדיי עזים"³¹, ויש דפוסים שבהם הובאו רק שני הפסוקים "את גדי העזים" ו"שני גדיי עזים".

ויש לברר איזו היא הגירסא הנכונה בפירוש רש"י:

ובהקדים — שבנוגע לשינויי גירסאות בפירוש רש"י, לא שייך לומר "אלו ואלו דברי אלקים חיים"³², שהרי בודאי שרש"י בעצמו לא

ואף שגם הפסוק הראשון שמביא רש"י, "אנכי אשלח גדי עזים", הוא מדברי יהודה, ובפרט שגם דברים אלו נאמרו לאשה, וכיון ש"ויחשבה גו' כי כסתה פני"⁸², לא ידע שהיא בתו של שם⁸³, שלהיותה למדנית כו', יודעת ש"גדי" סתם הוא "גדי עזים", ולכן הוצרך לומר לה "אנכי אשלח גדי עזים" — הרי רש"י מוסיף ומביא גם את הפסוק "את גדי העזים" שאמר יהודה לרעהו העדולמי, אף שאליו לא הי' צריך לפרש ש"גדי" היינו "גדי עזים".

ועפ"ז מובן שיש צורך בכל ג' הפסוקים דוקא שמביא רש"י — "שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי, והוצרך לפרש אחריו עזים", ומזה מוכח ש"כל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע", ו"אין גדי אלא לשון רך".

טז. ויש להוסיף בזה ע"פ פירוש רש"י על הפסוק "שני גדיי עזים" — וכאן רואים שפירושי רש"י שייכים זל"ז:

רש"י מפרש "וכי שני גדיי עזים הי' מאכלו של יצחק, אלא פסח הי', האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים".

ולכן לא מביא רש"י פסוק זה בתור רא' ראשונה, כיון שאפשר לומר שכאן הוצרכה התורה לפרש "גדי עזים" בגלל שקרבן פסח בא מן העזים דוקא (ולא עגל או פרה)⁸⁴, ולכן אין רא' מכאן שהתורה כתבה "גדי עזים" כדי "ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע", ו"אין גדי אלא לשון ולד רך".

ועד"ז יש לומר גם בנוגע לפסוק³⁴ "ואת עורות גדיי העזים הלבשה גו'" — דכיון שפעולה זו היתה כדי שיהיו "ידינו כידי עשו אחיו שעירות"⁸⁵ (שלא יכירו אביו ויהי' בעיניו כמתעתע⁸⁶), הוצרך הכתוב לפרש "גדיי העזים", שדוקא להם יש ריבוי שערות, ולכן אין רא' מכאן שהתורה כתבה "גדי עזים" כדי "ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם וכו'".

יז. ועתה נשאר לבאר בפירוש רש"י בפרשתנו, מדוע מזכיר רש"י את השמות רבי יוחנן בן זכאי ורבי שמעון.

(28) בהערה 2.

(29) וישב לח, יז.

(30) שם, כ.

(31) תולדות כז, ט.

(32) עירובין יג, ב. וש"נ.

(24) שבת קיב, ב.

(25) נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"ו ע' 143

ואילך.

(26) פרשתנו כג, יט.

(27) ראה גם פרש"י תשא לד, כו.

(85) תולדות כז, כג.

(86) שם, יב.

(82) וישב לח, טו.

(83) פרש"י שם, כד.

(84) ראה רמב"ם ריש ה' ק"פ.

— וע"ד לשון רש"י בפ' ויקהל⁷⁸: "כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתם", וכן בפ' ואתחנן⁷⁹: "עשרת הדברות כבר פירשתי" —

ורק "ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי, והוצרך לפרש אחריו עזים", מוכח, שרק במקומות אלו הרי זה "גדי עזים" דוקא, אבל "כל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע", כי "אין גדי אלא לשון רך".

טו. ומביא רש"י רא"י מג' פסוקים — "אנכי אשלח גדי עזים" (שאמר יהודה לתמר), "את גדי העזים" (ששלח יהודה ביד רעהו העדולמי), "שני גדיי עזים" (שאמרה רבקה ליעקב ליקח לה):

רש"י לא מסתפק בשני הפסוקים הראשונים, "אנכי אשלח גדי עזים" ו"את גדי העזים" — כי, בפסוק השני נאמר "את גדי העזים", בה"א הידיעה, ולכן אפשר לומר שכאן אמרה תורה "גדי העזים", כדי להדגיש שאכן שלח את אותו גדי העזים שהבטיח לשלוח, אבל לולי זאת, לא הי' הכתוב צריך לפרש "גדי העזים". — הן אמת שהכתוב הי' יכול לומר "הגדי" (במקום "גדי העזים"), אבל אעפ"כ, אין מכאן רא"י חזקה שהתורה אינה מסתפקת בתיבת "גדי" אלא צריכה לפרש אחריו "עזים". ולכן הוצרך רש"י להביא רא"י מפסוק נוסף: "שני גדיי עזים".

והטעם שרש"י לא הקדים הפסוק "שני גדיי עזים" שבפ' תולדות — כי:

התיבות "שני גדיי עזים" הם בהסיפור אודות דברי רבקה ליעקב, ולא שהתורה עצמה אומרת זאת, וא"כ, יש מקום לומר שבשלמא כשהתורה עצמה אומרת "גדי עזים", הרי זה בודאי בדיוק כו' (ש"כתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים"), כיון שהתורה היא תורת אמת, ועד שמכל תיבה בתורה למדים הלכות כו'; משא"כ כאשר התורה מספרת אודות דברי רבקה (ולהיותה תורת אמת צריכה לכתוב בדיוק מה שאמרה רבקה), שפירשה ואמרה "שני גדיי עזים", כדי להבטיח שבינו את דברי היטב. ובפרט ע"פ דברי הגמרא⁸⁰ "עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים"⁸¹, הרי יתכן שהוסיפה בדברי' גם אם לא הי' צורך בכך. ולכן לא מביא רש"י פסוק זה בתור רא"י ראשונה.

(78) לה, ה. (81) בענין זה נזכרו גם דברי הגמרא (עירובין נג, סע"ב) "רבי יוסי הגלילי .. אשכחה לברורי' כו'".

(79) ה, ז. (80) קידושין מט, ב.

כתב ב' הגירסאות, ועכצ"ל, שהסיבה לכך שיש ב' גירסאות היא מצד טעות המעתיק, וא"כ, יש צורך לברר היכן נפלה הטעות.

ובכן: לומר שהמעתיק הוסיף פסוק שלא נזכר בפירוש רש"י, ובנדו"ד: "אנכי אשלח גדי עזים" — לא מסתבר בשכל כלל, שהרי אין מקום שתיפול טעות כזו; ולכן מסתבר לומר להיפך, שהמעתיק טעה והחסיר כמה תיבות מפירוש רש"י, ולכן מופיעים רק ב' פסוקים.

וכפי שרואים אצל אנשים כערכנו, שכאשר צריך להעתיק ממקום שבו מופיעים ב' תיבות דומות, יכולים לטעות ולחשוב שאוחזים כבר בפעם השני, אף שבפועל אוחזים רק בפעם בהראשונה, וכתוצאה מזה מחסירים את כל התיבות שמופיעות בין ב' המקומות.

ובנדו"ד, שבפירוש רש"י מופיעה תיבת "עזים" כמה פעמים — שלאחרי העתקת תיבת "עזים", טעה המעתיק לחשוב שאוחז כבר בפעם הב', ולכן העתיק רק מהפסוק השני ("את גדי העזים"), ובמילא נשמט הפסוק הראשון ("אנכי אשלח גדי עזים"), כך, שמסתבר לומר שהגירסא הנכונה בפירוש רש"י היא הגירסא שבה הובאו ג' הפסוקים.

אך צריך להבין:

(א) מהו הצורך ברא"י מג' פסוקים; ולאידך גיסא, אם רוצה להביא יותר פסוקים, הי' יכול להביא יותר מג' פסוקים?

(ב) מדוע מקדים רש"י את הרא"י מהפסוקים "אנכי אשלח גדי עזים" ו"את גדי העזים" שנאמרו בפרשת וישב (בנוגע ליהודה ותמר), לפני הרא"י מהפסוק "שני גדיי עזים" שנאמר בפרשת תולדות (בנוגע לברכות שברך יצחק את יעקב)?

וגם לפי הגירסא שבפירוש רש"י נזכרו רק ב' פסוקים — צריך להבין: (א) מדוע מקדים רש"י הרא"י מהפסוק שבפרשת וישב ("את גדי העזים") לרא"י מהפסוק שבפרשת תולדות ("שני גדיי עזים"), (ב) מדוע מביא רש"י מפרשת וישב את הפסוק "את גדי העזים", ולא את הפסוק שלפניו, "אנכי אשלח גדי עזים"?

ולהעיר: גם בגמרא³³ הובא תחילה הפסוק³⁰ "וישלח יהודה את גדי העזים" (שבפ' וישב), ואח"כ הפסוק³⁴ "ואת עורות גדיי העזים" (שבפ' תולדות). אבל, בגמרא הלימוד הוא באופן של גזירה שוה (מה גדי האמור

(34) תולדות כז, טז.

(33) חולין קיג, סע"ב ואילך.

כאן עזים אף גדי האמור בבשר בחלב עזים הוא³⁵, ולכן עדיף הפסוק "גדי העזים" (שבפ' וישב) מהפסוק "גדיי העזים" (שבפ' תולדות), כיון שגם בפרשתנו נאמר "גדיי" לשון יחיד, ולא "גדיי" לשון רבים. אבל בפירוש רש"י על התורה אין זה באופן של גז"ש (כי בפשטות הכתובים מסתבר יותר לפרש שזהו ענין שבהבנה והסברה מאשר לימוד של גז"ש בלבד), וא"כ, אינו מובן למה הקדים רש"י הפסוק שבפ' וישב לפסוק שבפ' תולדות.

וכפי שיתבאר לקמן.

ו. (לאחרי הביאור בפרש"י בפרשתנו (כנ"ל ס"ג), אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ישנם כאלו שיצאו זה עתה מן המיצר אל המרחב.

וע"פ האמור כמ"פ שכבר יצאו י"ח ביסוריהם של בניי ("אידן מאַטערן זיך") יותר מיוכל שנים, יובל מופלג — תהי' יציאתם התחלה טובה ופתח רחב ליציאת כל בניי משם,

וכאמור כמ"פ — באופן ד"בנערינו ובזקננו גו' בבנינו ובבנותינו³⁶, ועד ש"לא תשאור פרסה"³⁷, ו"כספם וזהבם אתם"³⁸, ו"קהל גדול ישובו הנה"³⁹, בקרוב ממש, ו"שמחת עולם על ראשם"⁴⁰.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן ב' קנקני משקה לר' י. וו. כדי לחלק בין המסובים ולסיימם ב"מלוה מלכה", ואח"כ התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו", ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו זמן רב].

* * *

ז. הביאור באגרת התשובה:

ידוע שכל הענינים שישנם בכללות העולם, ישנם גם באדם, שנקרא "עולם קטן", ולאידך גיסא, העולם נקרא גם בשם אדם⁴¹.

וכפי שמצינו בנוגע לענין הזמן, שנחלק בכללות לשבעה: שבעת ימי השבוע, שבע שנות שמיטה (הקשורים זב"ז) — שגם כללות הזמן

(35) פרש"י שם, ב.
 (36) בא יו"ד, ט.
 (37) שם, כו.
 (38) ישע"י ס, ט.
 (39) ירמ"י לא, ז.
 (40) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
 (41) ראה תנחומא פקודי ג. זהר ח"א קלד, ב. ח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א).
 אבות דר"נ ספ"א. קה"ר פ"א, ד. מו"נ ח"א פע"ב.

וכן השינוי בין יום השבת לימות החול, ועי"ז יכולים לבוא מתשו"ת לתשו"ע⁶⁹.

יג. וההוראה מזה:

בנוגע לכללות זמן הגלות נאמר⁷⁰ "שיר המעלות גו' היינו כחולמים", היינו, שמחד גיסא יכול לחשוב שהוא "חסיד" ו"שפיץ חב"ד"... ולפתע תופס ("ער כאַפט זיך") שנפל לענינים כאלו שאינו מבין בכלל איך נפל שם!...

והעצה לזה, להתקשר עם נשיא הדור — רבותינו נשיאינו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר — שהוא ה"ראש" של הדור⁷¹, שע"ז נעשה הענין ד"מחי' חיים יתן לך חיים וכו"⁷².

ובפרט בעמדנו לאחרי עשרים שנה להסתלקות, שאז צריכה להיות העלי' עד לבחי' "לגולגלתם"⁷³, שזהו ענין הכתר, והרי עשרים בגימטריא כתר, וכ' ר"ת כתר (כפי שכבר צויין בהמכתב⁷⁴).

ובלשון הגמרא⁷⁵: "עבדי להו סמא וחיי", היינו, שנעשה "ראש" חדש, שזהו מה שנעשה ע"י התפלה, ולאח"ז נמשך בכל ג' הקוין.

ועי"ז יכולים לתקן את כל הענינים, כולל גם הענין שחייבים עליו מיתה בידי שמים⁷⁶ (שאודותיו מדובר בעיקר באגה"ת), שתיקונו הוא ע"י לימוד התורה באופן שנעשה קשר כפול ומכופל⁷⁷ כו"י¹⁹.

* * *

יד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק "לא תבשל גדיי", "שאינ גדי אלא לשון רך .. אף עגל וכבש במשמע":

רש"י בעצמו מבהיר הצורך בראי' מכמה פסוקים — "ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי, והוצרך לפרש אחריו עזים", כי, אילו היתה התורה אומרת "גדי עזים" פעם אחת, הי' מקום לפרש שבכל מקום שנזכר "גדיי" הרי זה "גדי עזים", כיון שהתורה כבר פירשה זאת, ואין צורך לפרש זאת פעם נוספת,

(69) המשך הביאור, תירוץ הסתירה ממ"ש בהתחלת פי"א: "להיות בלבו .. בחי' תשו"ת .. וגם השמחה בה' שתיהן ביחד" — ראה שיחת ש"פ ויקהל ס" (לקמן ע' ...).
 (70) תהלים קכו, א. וראה תו"א וישב כח, ג ואילך.
 (71) ראה תניא פ"ב.
 (72) יומא עא, א.
 (73) במדבר א, ב.
 (74) דיום השלישי פ' אם כסף תלוה את עמי שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' שב).
 (75) ב"מ קז, ב.
 (76) ראה אגה"ת ספ"א.
 (77) אגה"ת פ"ט.

יב. אמנם, בפרק י', לא נוגע לידע אופן העבודה שהי' בדורות הראשונים, אלא רק ש"עכשיו .. אין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה", ולכן, "עצה היעוצה להקדים בחי' תשובה תתאה כו'", כדי שב' הענינים יהיו בזמנים שונים.

והסיבה לכך ש"עכשיו .. אין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה" היא — בגלל היותו "דור יתום":

"יתום" — מורה על העדר המוחין, כמבואר בתניא⁶² שחכמה ובינה (מוחין) "הן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו כו'", ו"חב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי המדות הן תולדות חב"ד", וכיון שעיקר העבודה בדורנו אינה בענין המוחין, הרי זה "דור יתום", בבחי' "כי אבי ואמי עזבוני"⁶³.

ולכן, "עכשיו בדור יתום הזה", "אין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה", כי:

בדרך כלל, שתי מדות הפכיות אינם יכולים להיות בבת אחת, כיון שמדה אחת אינה סובלת את חברתה, וכמודגש במדות דתהו, שכאשר מדה אחת היא במעמד ומצב ד"וימלוך"⁶⁴, אזי אין נתינת מקום למדה השני'.

וכדי ששתי מדות — גם אם אינם הפכיות — יוכלו להיות בבת אחת, יש צורך בהשראת המוחין דוקא, שרק אז יכולים להיות שתי מדות ביחד. וכידוע החילוק בין מוחין למדות⁶⁵, שמצד השכל, הנה בכל סברא יש נתינת מקום גם לסברא הפכית, ומצד בחי' הבינה יש תמיד שתי סברות, שזהו"ע "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁶⁶, לשון רבים, ולכן יש צורך בענין הדעת כדי לבוא להכרעת הפס"ד⁶⁷; משא"כ במדות, אי אפשר שיהיו שתי מדות ביחד.

וזהו ש"עכשיו בדור יתום הזה שאין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה, אזי עצה היעוצה להקדים בחי' תשובה תתאה כו'" — כדי שב' הענינים יהיו בזמנים שונים, שאז יש סיבה חיצונית שפועלת את השינוי ממרירות לשמחה — מצד השינוי בין יום לילה שחלוקים זמ"ז בענין צירופי השמות (צירופי שם הוי' ביום וצירופי שם אדנ"י בלילה⁶⁸),

(62) פ"ג.
 (63) תהלים כז, יו"ד. וראה לקו"ת דרושי
 ש"ש סז, א. שמע"צ פט, ב. ובכ"מ.
 (64) וישלח לו, לב ואילך.
 (65) ראה סה"מ תרפ"ב ע' קז ואילך.
 (66) עירובין יג, ב. וש"נ.
 (67) ראה סה"מ עת"ר ע' קיו ואילך.
 (68) תניא ספמ"א.

של חיי האדם הוא במספר שבע, כמ"ש⁴² "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (וגם הריבוי שלאח"ז, "ואם בגבורות שמונים שנה"⁴², עד למאה ועשרים שנה — הרי זה נכלל בכלל ד"שבעים שנה").

וכן הוא בנוגע לחילוק בכללות העולם בין "דורות הראשונים" ל"דורותינו אלה" — שיש דוגמתו בכל אדם בפרט.

ח. ויובן מהחילוק בין "דורות הראשונים" ל"דורותינו אלה" בכללות העולם — ע"פ מארז"ל⁴⁴ "אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של .. רבי פנחס בן יאיר כו'", שמזה מובן שיש ג' סוגים: "מלאכים", "בני אדם" ו"חמורים"; ובחמורים גופא יש ב' סוגים: חמור סתם, וחמורו של רפב"י — חמור שניכר עליו שהוא "חמורו של רפב"י" — שלא אכל משעורים שלא נתעשרו⁴³, כיון שזהו דבר שלא ניתן ממנו לקדושה (ראשית לה"⁴⁴).

והחילוק ביניהם:

מלאכים — ענינם רוחניות. ואע"פ שגם למלאך יש נפש וגוף, הנה נוסף לכך שגוף המלאך הוא מב' יסודות הדקים⁴⁵, הרי עיקרו רוחניות. ולכן כאשר מלאך צריך לירד למטה, צריך להשאיל גוף⁴⁶.

בני אנשים — ענינם גשמיות ורוחניות יחדיו, שהרי השם "אדם" הוא בגלל היותו "עפר מן האדמה"⁴⁷, וביחד עם זה נקרא "אדם" ע"ש "אדמה לעליון"⁴⁸ (אמנם רק באופן של דמיון ("אדמה") בלבד, אבל אעפ"כ הרי זה דמיון "לעליון"), ובאופן שהענין ד"אדמה לעליון" גובר על הענין ד"עפר מן האדמה" — התגברות הרוחניות על הגשמיות.

וחמורים — מורה על חומר הגוף בלבד; ובזה גופא יש חמור סתם וחמורו של רפב"י: חמור סתם — הו"ע החומר כפי שהוא לפני הבירור, שאז הוא בבחי' "חמור שונאך", כתורת הבעש"ט⁴⁹ על הפסוק⁵⁰ "כי תראה חמור שונאך": כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא

(42) תהלים צ, יו"ד.
 (43) חולין ז, סע"א ואילך.
 (44) ראה רמב"ן בסוף שער הגמול. הובא בתו"א בראשית ד, ב. לקו"ת ברכה צח, א.
 (45) ראה רמב"ן בסוף שער הגמול. הובא בתו"א בראשית ד, ב. לקו"ת ברכה צח, א.
 (46) ובכ"מ.
 (47) נעתק ב"היום יום" כח שבט).
 (48) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.
 (49) רד"ה כי תראה גו' דש"פ משפטים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 145). שיחת ש"פ משפטים תש"א בסופה (סה"ש תש"א ע' 66).
 (50) פרשתנו כג, ה.

הגוף, תראה שהוא "שונאך", שהוא שונא את הנשמה כו'; אמנם, זהו רק בהתחלת העבודה, אבל לאח"כ צ"ל "עזוב תעזוב עמו", לברר את הגוף ולזכור, עד שיהי' בבחי' "חמורו של רפכ"י" — שזהו"ע החומר כפי שהוא לאחר הבירור.

ט. וג' ענינים אלו שישנם בכללות העולם — ישנם גם באדם עצמו:

המלאך שבו — הו"ע השכל, שהוא באופן של רוחניות בטהרתה ("ריינע רוחניות"), ללא קשר עם גשמיות.

בני אדם שבו — הו"ע המדות (ששייכים לגשמיות) כפי שקשורים עם השכל (רוחניות), בדוגמת האדם שיש בו גשמיות ורוחניות, אבל באופן של התגברות הרוחניות על הגשמיות, וכמו"כ גובר השכל על המדות, ועד שהמדות מתאחדים עם השכל.

והחמור שבו — הו"ע המדות כשלעצמם, כי כל ענינה של בהמה הו"ע המדות, שכך, אע"פ שגם בהמה יש לה שכל, וכפי שמצינו בנוגע לשועל שהוא "פיקח שבחיות"⁵¹, הרי ידוע⁵² שענין השכל אצל בהמה הוא רק כמו משרת למדות, וכן הוא בנוגע לנפש הבהמית, שהשכל שלה הוא רק משרת למדות — למצוא את הדרך כיצד להשיג את תאוותיו, כמו אכילה ושינה וכל הענינים הגשמיים; ואילו אמיתית ענין השכל אצל אדם בכלל ובנ"י בפרט הוא (לא להיות משרת למדות, אלא) להיות מונח ושקוע בענינים שכליים, ובאופן שעי"ז הוא שולט על הגוף, בבחי' "וירכיבם על החמור"⁵³.

וענינם בעבודה: (א) מוחין כשלעצמם, (ב) מדות כפי שקשורים ומתאחדים עם השכל באופן שהשכל שולט על המדות, (ג) ענין המעשה, הקשור עם החומר בלבד (ובזה גופא ישנו הענין דחמור סתם, וחמורו של רפכ"י). ובכללות הרי הם ג' הענינים דמוחא לבא וכבדא, שהם ג' השליטין שבאדם⁵⁴, וכמבואר בהשיחה הידועה⁵⁵ בענין זה, שאפילו "הכבד" הוא שליט — בנוגע לענינים של מעשה.

י. וזהו⁵⁶ גם החילוק שבין "דורות הראשונים" ל"דורותינו אלה":

(51) ברכות סא, ב. (52) ראה תו"מ חל"ז ס"ע 197. חמ"ט ריש ע' 402. וש"נ. (53) לשון הכתוב — שמות ד, כ. וראה גם לקו"ש חל"א ע' 21. (54) זח"ב קנג, א. (55) ראה סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך. (56) מכאן עד סוסי"ב — נדפס בלקוטי

בדורות הראשונים היתה עיקר העבודה בענין המוחין, משא"כ בדורותינו אלה עיקר העבודה היא בענין המעשה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק⁵⁷ "איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו. . היא עבודת הצדקה (שהו"ע המעשה). . ולא אמרו רז"ל⁵⁸ ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם, שת"ת הי' עיקר העבודה אצלם. . משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד (וכתיב⁵⁹ כי שחה לעפר נפשנו⁶⁰) עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', אין דרך. . כ"א בבחי' עשי' ג"כ שהיא מעשה הצדקה".

וכיון שמוחין הו"ע של רוחניות — לכן, בדורות הראשונים הי' ענין התעניות, מצד התועלת שבזה בנוגע לעבודה הרוחנית, מבלי להתחשב כ"כ במצב הגוף; אם תהי' מהתענית טובה גם להגוף — מה טוב, וגם אם לא תהי' מזה טובה להגוף — אין זה נוגע כ"כ.

— בודאי שגם בדורות הראשונים היתה העבודה מצד הגוף, שהרי כללות הענין דמ"ת הוא למטה דוקא, "למצרים ירדתם. . יצה"ר יש ביניכם"³, ולכן גם אז "לא היו מתענין בכה"ג אלא הבריאים דמצו לצעורי נפשיהו", אבל אעפ"כ, הי' נוגע אז בעיקר העבודה הרוחנית, ולא הי' נוגע כ"כ מצב הגוף.

אבל בדורותינו אלה, שעיקר העבודה היא בענין המעשה שקשור עם גשמיות וחומר הגוף — אין להתענות במצב שהתענית יכול להזיק לבריאות הגוף, ותמורת זה יש להרבות בענין הצדקה (כפי שמסיים באגה"ת), שזהו ענין המעשה.

יא. ואעפ"כ מאריך רבינו הזקן בפ"ג בסדר ההנהגה בדורות הראשונים — כי:

מבואר בחלק ראשון של ספר התניא⁶¹, שאע"פ ש"מדת הבינוני היא מדת כל אדם", מ"מ, צריך גם לעשות "את שלו לקיים את השבועה שמשביעים תהי' צדיק. . וכולי האי ואולי. . יזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק שתתעבר בו וכו'".

ועד"ז בנדו"ד, שאע"פ שעיקר העבודה בדורותינו אלה היא בענין המעשה, מ"מ, נוגע לדעת גם סדר ההנהגה שהי' בדורות הראשונים, כיון שיכול להיות שיהי' אצל מישהו אופן העבודה כמו בדורות הראשונים.

(60) אגה"ק סוסכ"א.

(61) פי"ד.

(57) ס"ט.

(58) פאה פ"א מ"א.

(59) תהלים מד, כו.